

İMAM-HATİP LİSELERİNİ TERCİH EDEN ÖĞRENCİ VE VELİLERİN BEKLENTİLERİ VE BU BEKLENTİLERİN KARŞILANMA DÜZEYİ*

Mustafa SARI**

Öz

Kuruldukları günden itibaren çeşitli yönleriyle tartışılan İmam-Hatipler Liseleri, kuruluş amaçlarına uygun milli, dini ve ahlaki değerlere sahip nesillerin yetiştirilmesi için yüklenilen hedeflerine hizmet edecek yönleriyle ele alınıp geliştirilmesi gereken kurumlarımızdandır. Bunu başarabilmek de İmam-Hatip Liselerini gündelik kısır tartışmaların dışında, eğitim açısından ele almakla mümkün olacaktır. Eğitimin en önemli unsurlarından olan öğrenci ve velilerin düşünceleri yapılan işi anlamlandırabilmek açısından önemlidir. Araştırmamızda İstanbul ili Pendik ilçesi özelinde İmam-Hatip Lisesini tercih eden öğrenci ve velilerinin okullarıyla ilgili ne tür beklentiler içerisinde olduklarını ve bu beklentilerin muhataplarınca ne ölçüde karşılandığını çeşitli yönleriyle tespit etmeye çalıştık. Araştırmada öğrenci ve velilerin görüşlerini toplamada ve analiz edilmesinde betimsel tarama modelinden istifade edilmiştir. Araştırmamızın örneklemini İstanbul ili, Pendik ilçesinde bulunan İmam-Hatip Liseleri'nde eğitim gören 598 öğrenci ve 67 öğrenci velisi oluşturmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında kişisel bilgi formunun dışında Korkmaz ve Çınar'ın araştırmalarından yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda ortaya çıkan sonuçlar şunlardır: Öğrencilerin okulun genel yapısı, idareci ve öğretmenlerin kendilerine yaklaşımları, öğrenme ortamları ve okulun fiziki durumuyla ilgili yüksek düzeyde beklentileri bulunmaktadır. Öğrenciler bu beklentilerinin orta düzeyde karşılanabildiğini düşünmektedirler. Veliler ise öğrencilere nazaran beklentilerinin yüksek düzeyde karşılandığını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: İmam Hatip Liseleri, Öğrenci, Veli, Beklenti, Memnuniyet Düzeyi.

Atf / Citation: Sarı, Mustafa. "İmam-Hatip Liselerini Tercih Eden Öğrenci ve Velilerin Beklentileri ve Bu Beklentilerin Karşılama Düzeyi / Expectations of Students and Parents Who Prefer Imam-Hatip High Schools and Level of Satisfaction of These Expectations". Gıfad: Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi / The Journal of Gümüşhane University Faculty of Theology 10/19(Ocak/January 2021/1): 98-120.

* Bu çalışma Temmuz 2019'de tamamlanan aynı başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

** Öğretmen, Pendik Kurtköy Anadolu İmam Hatip Lisesi, İstanbul, İletişim Adres: mustafasari23@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0805-7485.

EXPECTATIONS OF STUDENTS AND PARENTS WHO PREFER İMAM-HATİP HIGH SCHOOLS AND LEVEL OF SATISFACTION OF THESE EXPECTATIONS

Abstract

İmam Hatip High Schools, which has been discussed with its various aspects since its establishment, is one of our institutions that should be handled and developed with the aspects that will serve its goals to raise the generations with national, religious and moral values in accordance with its establishment purposes. It will be possible to succeed in this by considering İmam Hatip High Schools in terms of education, apart from vicious daily discussions. The thoughts of the students and the parents, which are the most important components of education, are important in terms of making sense of the work done. In our study, we have tried to determine the students and the parents' expectations who choose İmam Hatip High Schools in the district of Pendik of the province of İstanbul in particular about their schools and what extent these expectations are met by their interlocutors with various aspects. In the study, descriptive scanning model was used in collecting and analyzing the opinions of the students and the parents. The sample of our study consists of 598 students and 67 parents of the students studying in İmam-Hatip High Schools in the district of Pendik of the province of İstanbul. It had been benefited from Korkmaz and Cınar's research in the collection of research data, apart from the personal information form. The results of the research are as follows: It includes high expectations of students about the general structure of the school, administrators and teachers' approach to themselves, learning environments and the physical condition of the school. They also think that expectations can be met at a moderate level. The parents had stated that their expectations were met at a high level compared to the students.

Keywords: İmam Hatip High Schools, Student, Parent, Expectation, Satisfaction Level.

Giriş

Problem

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla beraber birçok alanda olduğu gibi eğitimde de yeni düzenlemelere gidilmiş, 3 Mart 1924 tarihinde TBMM'de kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 2 ve 4. maddeleri gereği eğitim kurumları Maarif Vekâletine devredilerek, din mütehasısları ve görevlileri yetiştirilmek üzere Darülfünûn'da bir İlahiyat Fakültesi ile ayrı mekteplerin açılacağı belirtilmiştir. Ardından da medrese öğrencilerinin öğrenimlerini sürdürebilmeleri için ortaokul düzeyinde ve 4 yıl süreli 29 İmam ve Hatip Mektebi açılmıştır. Mekteplerin açılmasından henüz iki sene geçmeden 1926 yılında İstanbul ve Kütahya İmam-Hatip Mektepleri hariç hepsi öğrenci ilgisizliği veya devletin mezunlarına iş imkânı sunmaması (Zengin, 2002, 86-88), okullara maddi desteğin kesilmesi (Öcal, 2017, 139), kırsal kesimden gelen öğrencilere barınma imkânı sunulmaması (Ünsür, 2005, 142) gibi nedenlerle kapanmıştır. Ayrıca bu okulların

lise kısmının açılmaması ve İlahiyat Fakültesine gitmelerine imkân verilmemesi de kapanmalarında etkili olmuştur (Zengin, 2019, 119).

Din hizmetlerini yerine getirecek din görevlilerinin azalması, çoğalan nüfusun din ihtiyacını karşılamada yetersiz kalınması nesillerin başka cereyanların etkisine maruz kalmaları (Akseki, 1951, 19) gibi sebepler ve halkın talepleri neticesinde İmam-Hatip Okullarının orta kısmı tekrar 1951, lise kısmı ise 1954 yılında açılmış, 1973'te yapılan düzenleme ile de bu okullar lise statüsü kazanmışlardır. Böylece mezunların önce İlahiyat fakültelerine, 1983 yılından sonra da diğer fakültelelere kayıt yaptırabilmeleri mümkün olabilmıştır (Zengin, 2017, 20). 1985'ten sonra Anadolu İmam-Hatip Liseleri de açılmaya başlanmıştır. İHL'ler 1997'de sekiz yıllık kesintisiz eğitim ve 1998'de üniversitelere girişte uygulanmaya başlanan katsayı uygulamasından olumsuz yönde etkilenmişlerdir (Ünsür, 2005, 231). 2011 yılında katsayı uygulamasından vazgeçilmesi ve 2012 yılında da sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitimin kademeli olarak yeniden düzenlenmesinden sonra Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim verilerine göre okul ve öğrenci sayılarında tekrar artış olmuştur.

Kurulduğu günden itibaren çeşitli tartışmalar ve müdahalelerin merkezinde yer alan İmam-Hatip Liseleri günümüzde de kamuoyunun gündemindeki yerini korumaktadır. Bu kurumların sığ ve ideolojik tartışmaların dışına taşınarak daha da kaliteli hale getirilmesi ve Türk eğitim sistemi içerisinde işlevini amaçlarına uygun bir şekilde yerine getirebilmeleri için olumlu anlamda katkı sağlamak sosyal, ekonomik ve milli bir görevdir. Çalışmamızda, MEB'in 2019 verilerine göre sayıları 1624, öğrenci sayısı ise 605869'a ulaşan (tüm ortaöğretim kurumları içerisinde yaklaşık %11) İmam-Hatip Liselerini tercih eden öğrenci ve velilerinin bu okullardan beklentilerinin neler olduğu ve bunların karşılanma düzeyinin ne olduğu İstanbul ili, Pendik ilçesi örneği çerçevesinde irdelenmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Araştırmada öğrenci ve velilerin görüşlerini toplamada ve bunların analiz edilmesinde betimsel tarama modelinden istifade edilmiştir. Öğrenci ve velilerden veri toplamak için kesit alma yaklaşımına başvurulurken, ilişkili konularda bu iki grubun cevaplarını çeşitli değişkenlere göre karşılaştırabilmek için de ilişkisel tarama modellerinden yararlanılmıştır (Karasar, 1986, 82). Araştırmamızın örneklemini İstanbul ili, Pendik ilçesinde bulunan sekiz Anadolu İmam-Hatip Lisesinde (5 Anadolu İmam-Hatip Lisesi, 3 Proje Anadolu İmam-Hatip Lisesi) eğitim gören 598 öğrenci ve bu öğrencilerin velilerinden anketimize katılan 67 kişi oluşturmaktadır. Ankete katılacak öğrenci ve veliler tesadüfi örnekleme yoluyla belirlenmiştir.

Araştırmanın problemi, alt problemleri ve modeli belirlendikten sonra konu ile ilgili kaynak taraması yapılmıştır. Veri toplama aracı oluşturulurken literatürde konu ile ilgili yapılmış araştırmalardan (Çınar, 2018; Korkmaz, 2015) yararlanılmıştır. Hazırlanan veri toplama aracı ön testlere tabi tutularak öğrencilerin, velilerin ve uzmanların tepki ve görüşü alınmış, nihai olarak öğrenci beklenti ve memnuniyet düzeyini belirlemek amacı ile öğrencilere yönelik dört başlıkta beklentilerini ölçme, son başlıkta da bu beklentilerin karşılanma düzeyini

ortaya koymak üzere muhataplara likert tipli anket maddeleri yöneltilmiştir. Velilerle ilgili de kendileri hakkında bilgiler alınmasının dışında tek başlık altında beklentilerin karşılanma düzeyini ortaya koymaya yönelik likert tipli anket maddeleri yöneltilmiş; ayrıca madde sonlarına eklemek istedikleri düşünceleri için seçenek sunulmuştur.

Elde edilen veriler SPSS-22 paket programına aktarılmıştır. Veri toplama aracında kullanılan ölçeğin güvenilirliğini tespit etmek amacıyla Cronbach Alpha testi kullanılarak ölçeğin güvenilirliği (Öğrenci $\alpha=0,774$; Veli $\alpha=0,931$) aralıklarında tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre belirlenen ölçeklerle elde edilen verilerin güvenilirliğinin kabul edilebilir seviyede bulunduğu ve ölçeklerin güvenilir olduğu, duyarlı ve tutarlı ölçümler için uygun olduğu ifade edilebilir sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan normallik testinde de ölçeklerde yer alan maddelerin Skewness (çarpıklık) ve Kurtosis (basıklık) değerleri ± 2 aralığında bulunmuştur. Kocaman'ın George ve Mallery'den aktardığına göre Skewness (çarpıklık) ve Kurtosis (basıklık) değerleri oranlarının ± 2 aralığında olan verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmektedir (2019: 101). Buna göre araştırma verileri üzerinde yapılacak parametrik testlerin, geçerli ve güvenilir sonuçlar vereceği söylenebilir. Araştırmalarda test sonuçlarının güvenilirliği ve genellenebilirliği açısından parametrik testlere başvurmak istenen bir durumdur (Can, 2017: 81).

1. BULGULAR

1. 1. Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Bu bölümde katılımcılarla ilgili tanıtıcı bilgilerin yanında onların İHL tercihinde etkili olan faktörler (kişiler), İHL hakkında okula başlamadan önce araştırma yapma durumları ve okula girdikleri yıl merkezi sınavlarda yerleştikleri yüzdelerle ilgili bilgilere de yer verilmiştir.

1. 1. 1. Öğrencilerle İlgili Bilgiler

Tablo 1: Araştırmaya katılan öğrencilerin genel durumlarına ilişkin bilgilerin frekans ve yüzde dağılımı

<i>Değişken</i>	<i>Gruplar</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
<i>Cinsiyet</i>	<i>Kız</i>	323	54
	<i>Erkek</i>	275	46
	<i>Toplam</i>	598	100,0
<i>Devam ettiği sınıf</i>	<i>9. Sınıf</i>	154	25,8
	<i>10. Sınıf</i>	157	26,3
	<i>11. Sınıf</i>	171	28,6
	<i>12. Sınıf</i>	116	19,4
	<i>Toplam</i>	598	100,0
<i>Devam edilen Okulu Türü</i>	<i>Anadolu İmam-Hatip Lisesi</i>	367	61,4
	<i>Proje Anadolu İmam-Hatip Lisesi</i>	231	38,6
	<i>Toplam</i>	598	100,0

Araştırmanın yapıldığı 2018-2019 eğitim-öğretim yılı resmi rakamlarına göre İmam-Hatip Liselerinde okuyan kız öğrenci oranı %55, erkek öğrenci oranı ise %45'tir. Bu oran araştırmamıza katılan öğrencilerin cinsiyet oranları ile uyumludur. Yine araştırmaya katılan öğrencilerin oranları da yaklaşık düzeydedir. Bazı İHL'lerin 2016-2017 öğretim yılından sonra öğrenci almış olmaları nedeniyle 12. Sınıf öğrenci sayısı nispeten düşük kalmıştır.

Tablo 2: İHL'ye yerleştikleri yıl merkezi sınavlardaki yüzdelerle ilgili sayısal veriler

<i>Değişken</i>	<i>Gruplar</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
<i>Yüzdelerle dilimler</i>	<i>İlk %5</i>	31	5,2
	<i>%5-%10 arası</i>	139	23,2
	<i>%11-%15 arası</i>	143	23,9
	<i>%16 ve altı</i>	285	47,7
	<i>Toplam</i>	598	100,0

Öğrencilerin ortaokuldan mezun oldukları yıl MEB'in uyguladığı merkezi sınavlardan aldıkları başarıya göre bu okullara yerleştikleri yüzdelerle ilgili bilgiler tabloda verildiği gibidir. Ayrıca yapılan Anova F-Testinde ilk %5 ile %5-%10 arası dilime yerleşen öğrencilerin çoğunluğunun PAİHL'ni tercih ettiği görülmüştür. Akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin, okulların başarısında önemli bir etkisi olduğu muhakkaktır. Çelik'in yaptığı araştırmada (2016, 113) öğrencilerin İHL'ye yerleştikleri yıl almış oldukları puana göre yüksek puanla bu kurumları tercih eden öğrencilerin sayısal oranı %11,8; Çalışkanoğlu'nun araştırmasında (2018, 39) %16,8 iken bu oran çalışmamızda ilk iki grubun (İlk %5, %5-%10 arası) toplamı %28,7 olarak gerçekleşmiştir. Korkmaz'ın araştırmasında SBS veya OKS'de 400 ve üzeri puan alan öğrencilerin oranı da %25,4 olarak gerçekleşmiştir (2013, 13).

Tablo 3: Öğrencilerin İHL'yi tercih etmeden önce okulla ilgili araştırma yapma durumları

<i>Gruplar</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
<i>Ailemden</i>	296	31,1
<i>İHL hakkında araştırmalar yaptım</i>	96	10,1
<i>Medyadan</i>	91	9,5
<i>Arkadaşlarımdan/Çevremden</i>	240	25,2
<i>Önceki okulumdan</i>	229	24,0
<i>Diğer</i>	1	0,1
<i>Toplam</i>	953	100,0

Kayıt yaptırmadan önce okulun programı, amaçları ve eğitim ortamlarıyla ilgili öğrencilerin sadece %18,1'i araştırma yaptığını söylemiştir. Kısmen seçeneğini işaretleyenlerin oranı %45,5 iken okulla ilgili herhangi bir araştırma yapmadığını söyleyenlerin oranı %36,5 olmuştur. Ulaşılan sonuçlar Özdemir ve Karateke (2018, 45) ile Korkmaz'ın (2013, 18) tespitleriyle benzerlikler göstermektedir. Öğrencilerin kayıt yaptırmadan önce okulla ilgili bilgiyi ailelerinden, arkadaşlarından, çevrelerindeki diğer kişiler ve medyadan aldıkları görülmektedir. Korkmaz'ın

(2013, 18) ve Çınar'ın (2018: 1249) araştırmalarında da benzer sonuçlar çıkmıştır. Bu durum İHL öğrencilerinin okulla ilgili yeterli araştırma yapmadıkları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Yapılan bir diğer araştırmada öğrencilerin İmam-Hatip Lisesini seçmeye eğitimlerinin hangi aşamasında karar verdikleri sorulduğunda %62,3 ile sınav puanlarını öğrendikten veya tercih sürecinde şeklinde cevap vermişlerdir (Özdemir-Karateke, 2018, 15).

Tablo 4: İHL'yi tercih etmelerinin kimin seçimi olduğuna ilişkin veriler

Gruplar	Kız		Erkek		Toplam	
	F	%	F	%	F	%
Araştırarak dini ve ahlaki gelişimim için kendi isteğimle	64	58,1	46	41,9	110	18,4
Anne-babamın isteğiyle	88	53,98	75	46,02	163	27,3
Anne-babamla birlikte karar verdik	117	53,18	103	46,82	220	36,8
Arkadaşlarımın etkisiyle	15	57,7	11	42,3	26	4,3
Öğretmenlerimin etkisiyle	13	56,5	10	43,5	23	3,8
Çevremın baskısıyla	1	9,0	10	91,0	11	1,8
Sivil Toplum Kuruluşlarının (Vakıf, Dernek vb.) yönlendirmesi ve teşvik etmesiyle	1	50,0	1	50,0	2	0,3
Diğer	24	55,8	19	44,2	43	7,2
Toplam	323		275		598	100,0

Maddeler genel olarak dikkate alındığında İHL tercihinde ailenin belirleyici bir faktör olduğu görülmektedir. Bununla beraber çoğunlukla tercih sürecinde öğrencinin görüşünün de önemsendiği anlaşılmaktadır. Bu yönüyle araştırmamızın bulguları diğer araştırmalarla benzerlik göstermiştir (Korkmaz, 2013, 24; Özdemir-Karateke, 2018, 18; Çınar, 2018, 1249; Aşlamacı-Eker, 2016, 18).

1. 1. 2. Velilerle İlgili Bilgiler

Araştırmaya katılan 67 veliden %53'ünün anne, %47'sinin baba olduğu görülmüştür.

Tablo 5: Velilerin öğrenim durumunu gösteren tablo

Gruplar	Anne		Baba		Toplam	
	F	%	F	%	F	%
Okuryazar, ilkokul mezunu	14	20,89	4	5,97	18	26,9
Ortaokul mezunu	9	13,43	4	5,97	13	19,4
Lise ve dengi okul mezunu	6	8,95	8	11,94	14	20,9
Üniversite veya yüksekokul mezunu	6	8,95	9	13,43	16	22,3
Yüksek Lisans veya Doktora yapmış/yapıyor	1	1,5	6	8,96	6	10,5
Toplam	36	53,72	30	46,27	67	100,0

Velilerin eğitim durumuna bakıldığında en kalabalık kesimin “Okuryazar, ilkokul” mezunları olduğu (%26,9), bunu “Lise ve dengi okul” (%20,9); “Ortaokul” (%19,4) ve “Üniversite veya yüksekokul” (%13,4) mezunlarının izlediği görülmektedir. Lisansüstü eğitim almış/alıyor olanların oranı ise %9,0 olarak belirtilmiştir.

Velilerin ekonomik durumuna¹ dair verdikleri cevaplara göre katılımcılar arasında en yüksek oranı %38,8 ile “3.500-5.000 TL arası” olanlar oluşturmaktadır. Bunu %29,9 oranıyla “2.000 – 3.500 TL arası” grup izlemekte; “2.000 TL ve altı” grup %16,4’ü; “5.000 TL ve üzeri” grup da %14,9’u oluşturmaktadır. Verilere göre velilerin yarıdan fazlası ortalama bir memur maaşından daha az gelir elde etmektedirler. Ailelerin ekonomik durumu sosyal çevrelerini belirlemektedir. Bu durum çocuğun sosyal imkânlarla ulaşmasından özgüvenine, sosyal etkinliklere katılmasından liderlik özelliklerine kadar birçok alanda belirleyici tesirler icra etmektedir (Eskicumalı-Eroğlu, 2001, 184). Yapılan diğer bir araştırmada İHL öğrenci ailelerinin yarısına yakınının aylık ortalama gelirlerinin, orta ve ortanın altında olduğu görülmüştür (Korkmaz, 2013, 14).

%32,8’i İmam-Hatip Lisesi mezunu olan velilerin yarısı (%50), bu kurumda eğitim almalarının kendi tercihleri olduğunu, %41’i aile büyüklerinin isteği, %4,5’i de diğer nedenlere bağlı olarak bu kurumda eğitim aldıklarını belirtmişlerdir. Velilerin İmam-Hatipleri tercih etme faktörleri ile öğrencilerin bu kurumları tercih etme faktörleri arasında benzerlik olduğu görülmektedir.

1. 2. Katılımcıların İmam-Hatip Liselerini Tercih Nedenleri

Tablo 6: İHL olmasaydı başka okul tercih edip etmeyeceklerini gösteren veriler

Gruplar	Öğrenci		Veli	
	F	%	F	%
Evet	498	83,3	58	86,6
Kararsızım	67	11,2	8	11,9
Hayır	33	5,5	1	1,5
Toplam	598	100,0	67	100,0

İHL olmasaydı yine de başka okula gideceklerini ifade eden öğrenci oranı %83,3 olarak gerçekleşmiştir. Kararsızlarla beraber başka okula gitmeyi düşünmeyen öğrenci oranı %16’yı geçmektedir. Bozan’ın çalışmasında öğrencilerin yarıya yakını “gitmezdim” yanıtını vermiştir (2007, 27). Bunun en önemli nedeni olarak başörtüsünden dolayı başka okulda sorun yaşayacağı düşüncesi sayılabilir. Günümüzde okullarda başörtüsü sorunu olmadığı düşünüldüğünde bu konunun tercihlerde belirleyici olma düzeyinin düşmesi ve araştırmalar arasındaki farkın bu denli fazla olması daha anlaşılır olacaktır. Velilerin %13’ten fazlası öğrencisini başka okula gönderme konusunda olumsuz görüşte olduğu görülmektedir. Kuşçu’nun İmam-Hatip Liselerinde okuyan öğrencilerin velileriyle yaptığı

¹ Ankette belirlenen rakamlar ülkemizde uygulanan asgari ücret ve ortalama memur maaşları (2019 verileri) göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Asgari ücretten daha az, asgari ücret ile ortalama memur maaşı arası, ortalama memur maaşı ve memur maaşından daha fazla olacak şekilde dört farklı kategori belirlenmiştir.

çalışmada “İman-Hatipler olmasaydı çocuğunuzu hangi okula gönderirdiniz?” sorusuna herhangi bir okula göndermeyeceklerini söyleyen, çocuğu için açık lise tercih edeceğini veya Kur’an Kursuna göndereceğini söyleyen toplam veli oranı %13,5 olarak gerçekleşmiştir (2016, 48). Başka bir araştırmada da bu oran yine %13,3 olarak gerçekleşmiştir (Dündar, 2008, 35).

İmam-Hatip dışında başka bir okula gitmeyeceklerini söyleyen öğrencilerin %67’lik bölümü bu okullara kendi isteği ile araştırarak geldiğini söyleyenler (%40) ile ailele beraber karar verdik (%27) diyenlerden oluşmaktadır. Ailesinin ve çevresinin yönlendirmesi/baskısıyla İmam-Hatibe gelen öğrencilerin %33’ü başka bir okula gitmeyeceklerini ifade etmiştir. “Evet” diyen öğrenciler arasında anne babasıyla beraber karar verenlerin oranı %37, ailesinin isteğiyle bu okulları tercih edenlerin oranı %29, araştırarak dini ve ahlaki gelişimi için karar verenlerin oranı %15, arkadaşlarının etkisiyle gelenler %5, öğretmenlerin yönlendirmesiyle gelenler %4, diğer seçeneğini işaretleyenlerin oranı %8 olarak gerçekleşmiştir. Cinsiyet açısından bakıldığında “Hayır” diyen 33 öğrenci arasında kızların oranı %57 iken bu oran erkekler arasında %43’tür. Karasız olan kız öğrenci oranı %63 iken bu oran erkeklerde %37 olarak gerçekleşmiştir. Yine devam edilen okul türü açısından bakıldığında “Hayır” diyen öğrencilerin %64’ü AİHL öğrencisiyken, %36 PAİHL öğrencidir. “Kararsızım” diyenler arasında AİHL oranı %63, PAİHL oranı %37 olmuştur. “Evet” diyenler arasında AİHL öğrenci oranı %61’ken bu oran PAİHL öğrencileri için %39 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 7: Öğrenci ve velilerin İHL’ni tercih nedenleri

Gruplar	Kız Ö.		Erkek Ö.		Öğrenci Toplam		Veli	
	F	%	F	%	F	%	F	%
Dini bir meslek düşünmesem de doğru ve nitelikli bir din eğitimi almak için	152	51,5	143	48,5	295	15,0	48	19,4
Puanım bu okula yettiği için	99	51,3	94	48,7	193	9,8	12	4,8
Günümüz çevresel koşullarında daha güvenilir bulduğum için	127	56,7	97	43,3	224	11,4	47	19,0
Ailemin tercihi/baskısı nedeniyle	102	48,8	107	51,2	209	10,6	2	0,8
Evime yakın olduğu için-ulaşım kolaylığından dolayı	107	66,0	55	34,0	162	8,2	12	4,8
Evime en yakın Proje Okulu olduğu için	14	24,6	43	75,4	57	2,9	-	-
Cinsiyetimden dolayı	49	62,8	29	37,2	78	4,0	-	-
“İmam-Hatipli” olmak	90	50,6	88	49,4	178	9,1	44	17,7

<i>İçin (ruhunu yaşamak)</i>								
<i>Sınıflarda karma eğitim olmadığı için</i>	111	63,4	64	36,6	175	8,9	26	10,5
<i>Çok iyi düzeyde başarılı bir eğitim verdiği için</i>	44	44,0	56	56,0	100	5,1	19	7,7
<i>Pansiyon imkânı olduğu için</i>	6	15,8	32	84,2	38	1,9	2	0,8
<i>Yükseköğretimde İlahiyat Fakültesine gidip din görevlisi olabilmek için</i>	16	48,5	17	51,5	33	1,7	1	0,4
<i>Modern eğitim ortamları ve yeterli sosyal, sportif alanlar olduğu için</i>	20	26,7	55	73,3	75	3,8	8	3,2
<i>İHL'yi kendi siyasi görüşüme ve muhafazakâr yapıma uygun bulduğum için</i>	68	48,9	71	51,1	139	7,1	25	10,1
<i>Diğer</i>	3	33,3	6	66,7	9	0,5	2	0,8
Toplam	1008	-	957	-	1965	-	248	100

Not: F sayısı örneklem hacmini geçer. Birden fazla işaretlemeye izin verilmiştir.

Doğru ve nitelikli bir din eğitimi almak için bu okulları tercih ettiğini söyleyen öğrencilerin oranı tüm seçenekler içinde %49,3 ile en çok seçilen madde olmuştur. Cinsiyet açısından incelendiğinde 295 kişilik bu grubun %51,5'lik bölümünü kız öğrenciler, %48,5'ini de erkek öğrenciler oluşturmuştur. Nitelikli din eğitimi alması için bu okulu tercih ettiğini ifade eden veli oranı %19,4'le en çok seçilen madde olmuştur. Bu verilere göre İmam-Hatip Liselerinin tercih edilmesinde ilk sırada gelen "din eğitimi alma arzusu" hem öğrenciler hem de veliler açısından en önemli tercih nedeni olmaktadır. Yapılan diğer araştırmalarda da ailelerin çocuklarını bu okullara göndermesinde veya öğrencilerin İmam-Hatip Liselerini tercihlerinde etkili olan en önemli etken bu okullarda "dini eğitiminin verilmesi" olmuştur (Çınar, 2018, 1250; Korkmaz, 2013, 25; Karateke, 2010, 55; Kuşcu, 2016, 43; Çalışkanoğlu, 2018, 68; Özdemir ve Karateke, 2018, 25).

İmam-Hatibi güvenilir bulunduğu için tercih ettiğini söyleyen toplam 224 kişilik grup %11,4'le yüksek ikinci oranı oluşturmuştur. Bu rakam içerisinde kızların oranı %56,7; erkeklerin oranı %43,3 olmuştur. Veliler için din eğitimi alma arzusundan sonra İHL tercihinde etkili olan en önemli faktör bu okulları güvenli bulmasıdır. Bu da öğrenci ve veli tercihleri arasında bu madde bazında benzerlik olduğunu göstermektedir. Çınar'ın çalışmasında üçüncü sırada "Günümüz koşullarında daha güvenilir bulduğum için" (2018: 1249), Korkmaz'ın araştırmasında da "İmam-Hatip ortamının daha uygun olması", üçüncü neden olarak zikredilmiştir (2013, 25). Çalışmamızda hem öğrenciler hem de veliler ikinci sırada bu maddeyi önemsemişlerdir. Bunu başka araştırmalar da desteklemektedir (Dündar, 2008, 33).

Ailenin tercihi/baskısı nedeniyle İHL'ye gidenler %10,6'yla (209 kişi) en yüksek üçüncü oranı oluşturmuşlardır. Bu rakam içerisinde kızların oranı %48,8; erkeklerin oranı %51,2 olarak gerçekleşmiştir. Veliler için bu maddenin etkin bir rol oynamadığı %0,8 ile gerçekleşmiştir. Bu da velilerin karar süreçlerinde başkalarının zorlaması veya dayatmasıyla hareket etmediğini göstermektedir. Diğer yandan öğrencilerin tercih nedenlerinde oranın görece daha fazla çıkmış olması velilerin okul tercihinde etkili olduğu, gerektiğinde öğrencilerini tercih noktasında zorladıkları sonucunu vermektedir. Korkmaz'ın araştırmasında "*aile ve yakın çevrenin istekleri*" ilk sırada gelirken (2013, 25) bu madde Çınar'ın araştırmasında "*Ailemin tercihi/baskısı nedeniyle*" dördüncü sırada gelmiştir (2018, 1249).

Puanı bu okula yettiği için seçen öğrencilerin toplam içindeki oranı %9,8 olmuştur. Bu maddeyi işaretleyen 193 kişinin %51,3'ü kız, %48,7'si erkek öğrencidir. Veli tercihinde bu maddenin etkili olma oranı %4,8 ile gerçekleşmiştir. Veli tercihinin göre öğrencilerin tercihinde mezkûr maddenin daha önemli bir etken olarak ön plana çıktığı ifade edilebilir. Korkmaz'ın araştırmasında puandan dolayı bu okulları seçenler %4 ile ikinci sırada gelirken (2013, 25), sıralama Çınar'ın araştırmasında da değişmemiştir (2018, 1250). Başka araştırmalarda bu tercih nedeni daha geri sıralarda kendisine yer bulmuştur (Özdemir- Karateke, 2018, 25; Aşlamacı- Eker, 2016, 17). Çalışmamızda öğrenciler puanı dördüncü neden olarak zikrederken, veliler bu durumu daha geri sıralarda dile getirmişleridir.

"*İmam-Hatipli*" olmak için (*ruhunu yaşamak*)" diyen öğrencilerin oranı %9,1'dir. Bu maddeyi seçen toplam 178 öğrencinin %50,6'sı kız öğrenci iken %49,4 erkek öğrencidir. Velilerin öğrencilerini İmam-Hatip ruhuna sahip olmaları için bu kurumlara göndermelerinin oranı %17,7 olarak gerçekleşmiştir. Tercih nedeni noktasında bu madde, öğrencilere göre veliler tarafından daha çok tercih edilmiştir. Velilerin İmam-Hatipli olmayı kimlik inşası açısından önemsedikleri ve bundan dolayı bu kurumların bir parçası olması için öğrencilerini gönderdikleri savunulabilir. Öznel ve arkadaşlarının yaptıkları araştırma bu düşüncemizi desteklemektedir (2002, 36). Terlemez'in araştırmasında öğrenciler İmam-Hatipli olma olgusunu dindar, ahlaklı, milli ve manevi duygulara sahip bireyler olmak şeklinde tanımlamışlardır (2019, 82 vd.)

Sınıflarda karma eğitim olmadığı için İmam-Hatip Liselerini seçtiğini söyleyen 175 öğrencinin toplam içerisindeki oranı %8,9'dur. Cinsiyet açısından değerlendirildiğinde bu rakam içerisinde kızların oranı %63,4, erkeklerin oranı %36,6 olmuştur. Sınıflarda karma eğitim olmamasının kız öğrencilerin bu okulu tercihinde önemli bir etken olduğu görülmektedir. Velilerin karma eğitim olmamasından ötürü çocuklarını gönderme oranı %10,5'tir. Buna göre İmam-Hatip Liselerinde karma eğitimin olmamasının özellikle kız çocuklarının okullaşmasında önemli tesirinin olduğu söylenebilir. Türkiye İmam-Hatipliler Vakfı'nın (TİMAV) yaptırdığı araştırmada da %46,6'luk bir kesim İHL'leri muhafazakar ailelerin kendi kimliklerini koruyarak kız çocuklarını okutması için bir imkân olarak kabul etmektedir (Öznel vd., 2002: 103; Terlemez, 2019:78). Başka bir araştırmada da İmam-Hatiplerde karma eğitimin olmaması tercih nedenleri içerisinde dördüncü sırada zikredilmiştir (Özdemir-Karateke, 2018: 26).

Öğrencilerin %8,2'si (162 kişi) okulu evine yakın, ulaşım kolaylığından dolayı tercih etmiştir. Bu maddeyi kız öğrenciler %66,0'la işaretlerken bu oran erkekler arasında %34 olmuştur. Veli tercihlerinde okulun eve yakın olmasının %4,8 ile orta dereceli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Okulun eve yakınlığı, özellikle kız öğrenciler için önemli bir tercih nedeni olduğu görülmektedir. Okulun yakınlığının tercihte belirleyici olması Aşlamacı ve Eker'in araştırmasında %2,2'yle daha düşük düzeyde kalmıştır (2016, 17).

"İHL'yi kendi siyasi görüşüme ve muhafazakâr yapıma uygun bulduğum için" tercih ettim diyen öğrenci oranı %7,1'dir. 139 öğrenci içerisinde kız öğrencilerin oranı %48,9; erkek öğrencilerin oranı da %51,1'dir. Veli tercihleri açısından bakıldığında bu oran %10,1 olarak gerçekleşmiştir. Bu maddenin veli tercihinde daha etken rol oynadığı görülmektedir. Bulgularımızı Çınar (2018, 1251), Dündar (2008, 45) ve Terlemez'in (2019, 79) yaptığı araştırmalar da desteklemektedir.

"Evime en yakın Proje Okulu olduğu için" İmam-Hatibi seçtim diyen 57 öğrencinin oranı %2,9'dur. Bu maddeyi işaretleyen öğrencilerin %24,6'sı kız, %75,4'ü ise erkektir. Fen ve sosyal ağırlıklı program uygulayan PAİHL'lerin puanı yüksek olan erkek öğrenciler için daha çok tercih nedeni olduğu söylenebilir. Çınar'ın araştırması da bu verimizi desteklemektedir (2018, 1252). "Cinsiyetimden dolayı" bu okulu seçtim diyen toplam öğrenci sayısı %4,0'le 78 kişidir. Bu rakam içerisinde kızların oranı %62,8; erkeklerin oranı da %37,2'dir. Dündar araştırmasında velilerin çocukları için İmam-Hatipleri seçmesinde cinsiyetin rol oynadığını ortaya koymuştur (2008, 33), bu veriyi başka araştırmalar da desteklemektedir (Özensel vd., 2002, 110).

"Çok iyi düzeyde başarılı bir eğitim verdiği için" bu okulları tercih edenlerin oranı %5,1'dir. Bu oran çerçevesinde öğrenci cinsiyetlerine göre bu 100 öğrenciden %44'ünü kızlar, %56'sını erkekler teşkil etmiştir. Özdemir ve Karateke'nin yaptığı araştırmada da öğrenciler "Öğretmen kalitesi çok iyi olduğu için tercih ettim" demişlerdir (2018, 25). "Pansiyon imkânı olduğu için" bu okula gelen öğrencilerin oranı 38 kişi ile %1,9'dur. Cinsiyete göre pansiyon imkânından dolayı İHL'yi seçen öğrencilerin %15,8'i kız öğrenci iken bu oran erkeklerde %84,2'dir. Veliler arasında bu maddenin oranı %0,8 olarak gerçekleşmiştir. Yapılan diğer çalışmalarda da pansiyon imkânının önemli bir etken olarak İHL tercihinde yer almadığı görülmüştür (Özdemir-Karateke, 2018, 25; Çınar, 2018, 1252).

İHL'yi, İlahiyat Fakültesine gidip din görevlisi olmak için tercih eden öğrenci sayısı 33 kişi ile %1,7 olarak gerçekleşmiştir. Bu sayının %48,5'ni kız öğrenciler, %51,5'ni de erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Bu veriler öğrencilerin ve velilerin (%0,4) İHL'yi seçmelerinde, din görevlisi olmak amacının neredeyse bulunmadığını ortaya koymaktadır. Benzer sonuç, diğer çalışmalarda da görülmektedir (Özdemir-Karateke, 2018, 25; Çınar, 2018, 1252; Aşlamacı-Eker, 2016, 19). Ancak başka araştırmalarda velilerin çocukları için öncelikle istedikleri meslekler arasında din görevliliği de bulunmaktadır (Kuşcu, 2016, 46; Dündar, 2008, 34). İlahiyat Fakültesine gitmek isteyenlerin oranı Korkmaz'ın araştırmasında %30 çıkmıştır (2013, 29).

"Modern eğitim ortamları ve yeterli sosyal, sportif alanlar olduğu için" bu okulları seçtiğini ifade eden öğrenci sayısı 75 kişi, oranı da %3,8 olmuştur. Cinsiyet

dağılımına göre bu rakamın %26,7'si kızlar, %73,3'ü erkeklerden oluşmuştur. Erkek öğrenciler ve PAİHL öğrencilerinin bu okulları tercihinde eğitim ortamlarının, spor alanlarının ve sosyal imkanlarının öğrencilerin okul tercihlerinde önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Başka bir araştırmada da PAİHL öğrencilerinin okullarını tercih etme nedenleri sıralamasında üçüncü olarak "Eğitim kalitesi yüksek olduğu için tercih ettim" seçeneği yer almıştır (Özdemir-Karateke, 2018, 28). Bu sonuçlar bizim çalışmamızda da desteklenmiştir.

"Diğer" seçeneğini işaretleyenlerin toplama oranı %0,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu maddeyi işaretleyen 9 öğrencinin %33,3'ü kız, %66,7'si erkek öğrencidir. Diğer seçeneğini işaretleyen veli oranı ise %0,8 ile 2 kişidir. Diğer seçeneğini işaretleyenler arasında; "sınıf ortamında rahat olacağı için", "öğretmen kalitesinden dolayı", "tercih dışı geldiği için", "Arapça öğrenmek için" okulu tercih ettiklerini beyan etmişlerdir.

1. 3. Katılımcıların İmam-Hatip Liselerinden Beklentileri

Bu kısımda İmam-Hatip Liselerinin genel yapısıyla, idareci ve öğretmenlerle, öğrenme ortamlarıyla ve okulun fiziki şartlarıyla ilgili beklentiler ele alınmıştır.

1. 3. 1. İmam-Hatip Liseleri'nin Genel Yapısı ile İlgili Beklentileri

"İHL'ler sınaola öğrenci alan okullar (proje okul) olmalı, İHL'ye girişte akademik başarı kriteri konmalı" başlıklı maddeye öğrencilerin %52'si olumlu görüş bildirmişlerdir. Olumsuz yaklaşanların oranı %23,9'da kalmıştır. Bu sonuç, öğrencilerin İmam-Hatip Liselerine öğrenci alınırken daha seçici olunması gerektiğini düşündüklerini göstermektedir. Başka bir araştırmada İHL'den beklentiler noktasında öğrenciler, 4. sırada okullara sınavla öğrenci alınması gerektiğini ifade etmiş olmalarına rağmen okulların PAİHL'ye çevrilmesi gerektiği düşüncesini desteklememişlerdir (Çınar, 2018, 1252). Yine "İHL'ye giriş mülakatla gerçekleştirilmeli" başlıklı maddeye orta düzeyde bir yaklaşım sergilenmiş, görüş dağılımı olumlu madde lehine olmakla beraber dengeli bir dağılım göstermiştir. Ayrıca "Tüm İHL'ler 'Anadolu Lisesi' şeklinde eğitim vermeli" maddesine de öğrencilerin yarıdan fazlasının olumlu cevap verdikleri, bunun meslek dersleriyle ilgili olumsuz düşünceye sahip öğrenci yaklaşımlarıyla benzerlik gösterdiği görülmüştür. Dolayısıyla okulların Anadolu Lisesi şeklinde eğitim vermesi gerektiğini düşünenler meslek dersleriyle ilgili olumsuz bir yaklaşım yansıtmakla beraber eğitim içeriğinin değişmesi gerektiği düşüncesine de sahiptirler. Yapılan diğer bir çalışmada üniversiteye hazırlığa yönelik derslerin artırılmasının ve meslek derslerinin sayısının azaltılmasının istenmesi bu yaklaşımı desteklemektedir (Çınar, 2018, 1252).

"İHL'nin sayısı azaltılmalı" başlıklı maddeye %53 oranında katılımcı destek vermemiştir. Diğer yandan okul sayısının azaltılması gerektiğini düşünenlerin hayli fazla olduğu -kararsızlarla birlikte- görülmektedir. Bu da bize katılımcıların okulların niceliğinden çok niteliğinin artırılması taleplerinin olduğunu göstermektedir. Yine "Tüm İHL'ler Meslek Lisesine dönüştürülmeli" ve "İHL'ler kapatılmalı" başlıklı maddelere çok yüksek düzeyde karşı çıkmış olmaları bu düşüncemizi desteklemektedir. Çınar'ın yaptığı araştırmada da benzer sonuçlar

ortaya çıkmıştır (2018, 1252). Bu maddelere olumlu cevap veren öğrencilerin genellikle aile veya çevre bakışıyla gelen öğrenciler olduğu görülmüştür.

“İHL siyasi ve ideolojik tartışmaların dışına taşınmalı” başlıklı maddeye yüksek ve “İHL’ye yönelik önyargıları azaltan faaliyetler yapılmalı” maddeye de çok yüksek düzeyde destek vermişlerdir. Bu da öğrencilerin, okullarıyla ilgili kısır gündelik tartışmalardan ve ideolojik yaklaşımlardan rahatsız oldukları ve okullarıyla ilgili toplumda olan önyargıların ortadan kaldırılması için tedbirler alınması gerektiği düşüncesinde oldukları sonucuna ulaştırmaktadır. Diğer araştırmada bu durum düşük oranda ifade edilmiştir (Çınar, 2018, 1252).

1. 3. 2. İdareci ve Öğretmenlerin Öğrencilere Yaklaşımıyla İlgili Beklentiler

Araştırmada elde edilen verilere göre öğrencilerin, idareci ve öğretmenlerin baskıcı tutumu (%83,1), kendilerine değer vermemeleri ve empati kurmamaları (%96,1), ceza ve mükafat noktasında adil olmamaları (%96,3), maddi-manevi rehberlik etmemeleri veya edememelerini (%86,7), kendileriyle doğru ve etkili iletişim kuramamaları (%95,2), kişisel tercihlerine saygı duyulmaması (%90,8), ders dışı sosyal, sanatsal ve sportif isteklerine katkı sunmamaları (%91,5) noktasında çok yüksek düzeyde algıya sahip oldukları görülmüştür. Bu durumun öğrencilerin kurum kültürüne uyum ve kimlik kazanımı noktasında olumsuz bir tesir icra ettiği söylenebilir. İyi bir eğitimin yanında doğru ve sağlam kaynaklardan din eğitimi almak, ahlaki ve dini gelişimlerine katkı sağlamak ve İmam-Hatipli olma ruhunu kazanmak için bu okulları tercih eden bireylerin bu şartlar altında mezkur amaçlarını gerçekleştirmelerinde bu algının olumsuz rol oynayacağı aşikârdır. Diğer taraftan “İmam-Hatip ruhunu taşımayan öğrencilerin okulla ilişkisi kesilmeli” maddesine katılmayanların oranı %34,1 olarak gerçekleşmiş ve bu oranın kararsızlarla beraber %55’i geçtiği görülmüştür. Bu da öğrencilerin kendi akranlarına yönelik hoşgörülü ve demokratik bir tutum sergiledikleri sonucuna bizleri götürebilir.

1. 3. 3. Öğrenme Ortamları ile İlgili Beklentiler

Öğrencilerin meslek dersleriyle ilgili olarak; ezber zorunluluğundan vazgeçilerek (%66,4) derslerin daha çok uygulamaya yönelik olması (%71,4), ders sayısının azaltılmasından çok ders içeriklerinin azaltılması (%54,4) ve meslek derslerinin daha nitelikli seviyeye getirilmesi (%64,3) için tedbirler alınması gerektiği noktalarında tutum sergiledikleri görülmektedir. Yine öğrenciler, Arapça dersinin öğretim yöntemlerinin değiştirilmesi gerektiğini yüksek düzeyde (%67) ifade etmişlerdir. Genel olarak katılımcıların diğer derslerin sayısının düşürülmesi gerektiğini de ifade etmiş olması meslek derslerinin yanında diğer derslerin de ağırlıklı olarak müfredatta bulunmasını istemedikleri neticesini ortaya koymaktadır. Çınar’ın araştırmasında öğrencilerin meslek derslerinin sayısının azaltılması, içeriklerinin yenilenmesi, derslerin uygulamaya dayalı olması ve iyi bir Arapça eğitimi verilmesi gerektiği düşüncesini paylaştıkları görülmüştür (2018, 1252). Yapılan diğer araştırmalarda, programda genel dersler yanında ayrıca meslek derslerinin de olmasının, öğrencilerin zorlanmalarına neden olduğu belirlenmiştir (Korkmaz, 2013; Karateke, 2010; Altıntaş, 2016).

Katılımcılar, meslek dersleri öğretmenlerinin mesleki yeterliliklerinden (%72,1) ve ders işleme tekniklerinden memnun olmadıklarını (%76,6), bu alanda kendilerini geliştirmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Özellikle derslerde teknoloji ve diğer ders anlatım tekniklerinden de yararlanmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Diğer araştırmalardaki ders işleme tekniklerinin değiştirilmesi gerektiği sonucu bulgularımızla örtüşmektedir (Korkmaz, 2013, 28; Çınar, 2018; Altundaş, 2019, 46).

İHL'lerde öğrencilerin ahlaki ve dini gelişimiyle ilgili daha çok ders dışı faaliyetler düzenlenmeli (%77,3) ve kurum aidiyet bilinci kazandıracak faaliyetler düzenlenmeli (%64,2) maddeleri öğrencilerce yüksek düzeyde istenmektedir. Tercih nedenleri arasında iyi bir eğitimle birlikte dini ve ahlaki gelişimin sağlanması amacı yanında okul idareci ve öğretmenleri ile münasebet kurmak ve rehberliklerinden yararlanmak arzusu bulunmaktadır. Yapılan diğer çalışmada manevi rehberlik faaliyetleri, İmam-Hatip ruhunu kazandıracak faaliyetler ve dinî, millî ve ahlaki değerlere yönelik daha iyi eğitim verilmeli seçenekleri düşük düzeyde işaretlenmiştir (Çınar, 2018, 1252).

Öğrenciler, kıyafet serbestliğinin olmasını (%58,9), telefon kullanımına izin verilmesini (%71,7), Beden Eğitimi ders saatinin artırılmasını (%74), Bilgisayar, Müzik ve Görsel Sanatlar gibi derslere daha çok yer verilmesini (%69,7) yüksek düzeyde talep etmişlerdir. Altundaş'ın araştırmasında da bu üç dersin müfredatta bulunması gerektiği dile getirilmiştir (2019, 43). Yine "*Sosyal faaliyetler, Sanat ve spor etkinlikleri artırılmasını*" (%93,5) ve "*Tarihi, kültürel ve dini mekanlara daha çok gezi düzenlenmesini*" (%91) çok yüksek düzeyde talep etmektedirler ki aynı sonuç diğer araştırmalarda da alınmıştır (Çınar, 2018, 1252; Korkmaz, 2013, 28; Altundaş, 2019, 46). Karma eğitim isteği %40 tarafından beklenti olarak ifade edilmiştir. İHL tercih sürecine etki eden sebepler arasında okullarda karma eğitimin olmamasının veliler ve özellikle kız öğrenciler tarafından tercih nedeni olarak öne çıktığına daha önce değinmiştik. Bu istek, diğer araştırmalarda da benzer şekilde gerçekleşmiştir (Çınar, 2018, Korkmaz, 2013).

1. 3. 4. Okulun Fiziki Durumuyla İlgili Beklentiler

Öğrenciler kurumun fiziki özellikleriyle ilgili en yüksek beklentiye %86,8'le okuldaki kantin hizmetlerinin iyileştirilmesi konusunda dile getirmişlerdir. Ücretlerin yüksek ürün çeşitliliğinin az olması temel şikayet nedenleridir. Bunu okulda konferans salonunun olmaması izlemiştir (%84,1). Yapılan ziyaretlerde anket uygulaması yapılan üç PAİHL'de konferans salonu olduğu görülmüştür. Ancak öğrenciler bu alanları daha etkin şekilde kullanmak istediklerini ifade etmişlerdir. Yapılan çapraz testlerde bu maddeyle ilgili olarak AİHL öğrencilerinin çok yüksek düzeyde beklenti içinde olduğu görülmüş, anket uygulanan AİHL'lerde konferans salonu olmadığı görülmüştür. %83,7'le üçüncü sırada kütüphane imkânlarının iyileştirilmesi veya kütüphanenin daha etkin kullanılmasına ilgili beklentileri olduğu görülmektedir. Yine %82,6 ile Fen, Bilgisayar vb. laboratuvarları olması gerektiği; %82,3 ile okulun temizliğine daha çok önem verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu konuda lavabo, tuvaletlerin yeterince temiz olmaması ve lavabolarda sabun eksikliği en çok dile getirilen temizlik sorunu olmuştur.

Okulda bahçe ve yeşil alanların daha fazla olması gerektiği %80,6'le dile getirilmiştir. Okul bünyesinde liseyle beraber ortaokulun bulunması, okul binasının öğrenci kapasitesine göre yetersiz kalmasındaki memnuniyetsizlik nedenidir. Okulda kapalı spor salonu olması gerektiğini belirten öğrenci oranı %80,2'dir. Okul programlarında Beden Eğitimi dersine ayrılan sürenin yetersiz görülmesi, spor yapmak isteyen öğrenciler için bunu yapacak alanların olmaması veya olsa da kullanımlarının kısıtlanması öğrenciler tarafından dile getirilen sorunlar arasında yer almıştır.

Okulda yemekhane bulunması gerektiğini ifade eden öğrencilerin oranı %77'den fazladır. Okulda yemekhanenin bulunmaması (AİHL), yemekhane olması durumunda da yemek kalitesi (PAİHL) bu konuda dile getirilen sorunlar olarak ifade edilmiştir. Sınıfların fiziki durumu (sınıf mevcudu, boya, aydınlatma, dolap vb.) ve teknolojik alt yapı (akıllı tahta, internet) imkânları iyileştirilmeli diyen katılımcı oranı %75,1 olarak gerçekleşmiştir. Yabancı dil sınıfları (İngilizce, Arapça) kurulması (%68,1) ve müzik odasının olması (%63,3) ayrıca beklenti olarak zikredilmiştir. Sanatsal faaliyetlerin yetersiz olduğu, ayrıca müzik, resim vb. diğer dallarda öğrencilere eğitim verilmesi gerektiği, lisede bu tür aktivite saatlerinin artırılması gerektiği ifade edilmiştir.

1. 4. İmam-Hatip Liseleri ile İlgili Beklentilerin Karşılama Düzeyi

Tablo 5: Katılımcıların beklentilerinin karşılama düzeyiyle ilgili genel düşünceleri

Bölüm	N	X	S.S	Yorum
<i>Öğrenci Memnuniyet Düzeyi</i>	598	2,8994	,72396	Orta
<i>Veli Memnuniyet Düzeyi</i>	67	3,5515	,73711	Yüksek

İmam-Hatiplerle ilgili beklentilerin karşılama düzeyine ilişkin veli memnuniyet düzeyi öğrencilerden yüksek olduğu söylenebilir. Öğrenci görüşlerine ilişkin yapılan karşılaştırmalı analizlerde cinsiyet ve okul türü açısından memnuniyet düzeyleri arasında herhangi bir farklılık görülmemiştir.

1. 4. 1. İmam-Hatip Liseleri'nin Genel Yapısı ile İlgili Beklentilerin Karşılama Düzeyi

İHL'yi tercih etme nedenleri göz önünde bulundurulduğunda beklentilerinin karşılandığını düşünen öğrenci oranı %40,8 olarak gerçekleşmiştir. Öğrencilerin %31'inin okulu tercih etme nedenlerinin karşılanmadığı, %28,3'nün de kararsız oldukları görülmektedir. Başka bir araştırmada öğrencilerin İHL'den beklentilerinin karşılama durumlarıyla ilgili %32,9 evet, %39,4 de kısmen cevabı vermiştir (Altundaş, 2019, 48). Velilerin %56,7'si maddeyle ilgili olumlu, %25,4'ü kararsız ve %17,9'u da olumsuz düşünce beyan etmişlerdir. Aynı durumun İHL'nin genel yapısı ile ilgili beklentilerin karşılama durumu için de geçerli olduğu görülmektedir. Bu maddeye olumlu cevap veren öğrencilerin oranı %38 kararsızların oranı %32'den fazla, olumsuz görüş belirtenlerini oranı ise yaklaşık %30'dur. Bu konuda velilerden olumsuz olanların oranı %20,9 kararsız olanların oranı %23,9 iken bu oran olumlu düşünenlerde %55,2 olarak gerçekleşmiştir.

Sonuçlara bakıldığında okulları tercih nedenleri ve okulun genel yapısı noktasında velilerin memnuniyet düzeyi öğrencilerden daha yüksektir.

Öğrencilerin, %43,9'u okullarının siyasi ve ideolojik tartışmaların dışına taşınması noktasında yeterli gayretin gösterilmediğini düşünmektedirler. Kararsız olanların oranının da %30,1 olduğu dikkate alınrsa bu konuda yapılan çalışmalarla ilgili beklentilerin karşılandığına dair düşük düzeyde algıya sahip oldukları görülecektir. Yine İHL'ye yönelik önyargıları azaltan faaliyetler yapılmasıyla ilgili beklentinin karşılanması noktasında öğrencilerin %56,5'i yeterince gayret gösterilmediği düşüncesindedir. Kararsızların oranı da %20,1 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca öğrenciye okul kültürünü, kimliğini kazandıracak İmam-Hatipli olma şuurunun kazandırılmasıyla ilgili yapılan çalışmalar, öğrencilerin %53,6'sı tarafından yetersiz görülmektedir. Yapılan çalışmalardan memnun olanların oranı %22,3'te kalmıştır. Bu durum velilerde sırasıyla %31,4 olumsuz %25,4 kararsız ve %43,3 ile de olumlu olarak gerçekleşmiştir.

1. 4. 2. İdareci ve Öğretmenlerin Öğrencilere Yaklaşımı ile İlgili Beklentilerin Karşılanma Düzeyi

Okuldaki öğrenci profiline ilişkin beklentilerin ne düzeyde karşılandığıyla ilgili maddeye öğrencilerin %53,5'i olumsuz görüş beyan etmişlerdir. Öğrenci profilini beklentilerine uygun bulanların oranı %22,5'te kalmıştır. Öğrenci profiliyle ilgili beklentilerin karşılanma düzeyiyle ilgili velilerin %50,7'si olumlu düşünceye, %23,9 olumsuz düşünceye sahipken %25,4 de maddeyle ilgili kararsız kalmıştır. Maddeye ilişkin öğrenci algı düzeyi düşük, veli algı düzeyi ise yüksek çıkmıştır.

İdareci ve öğretmenlerin öğrencilere genel olarak yaklaşımlarıyla ilgili beklentilerin orta düzeyde karşılandığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın dersler ve disiplin gibi konularda adaletli olabilme durumlarını %46,3'le beklentilerine uygun bulmamışlardır. İdareci ve öğretmenlerin bu konuda adaletli olduğunu düşünenlerin oranı ise %28,9'dur. Kararsızlarla beraber öğrencilerin büyük çoğunluğunun adil muamele görmedikleri düşüncesinde olduğu sonucuna ulaşılabilir. Nitekim okulla ilgili şikayetlerinin sorulduğu açık uçlu maddeye verilen cevaplarda bu konu sıklıkla dile getirilmiştir. Diğer araştırmalarda da idareci ve öğretmenlerin olumsuz tavır ve tutumlarının öğrencileri menfi etkilediği görülmüştür (Çınar, 2018; Karateke, 2010). Maddeye ilişkin veli yaklaşımı öğrencilerden farklıdır. Velilerde memnun olanların oranı %67,2 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla velilerin bu konuda idareci ve öğretmenlerin gayretlerini takdir ettiği söylenebilir. Yine velilerin %59,7'si okulun ceza ve mükafat konusunda öğrencilere yaklaşımlarını olumlu bulmaktadır.

İdareci ve öğretmenlerin öğrencilerle iletişim, ilgilenme, değer verme gibi konulardaki tutumlarıyla ilgili olumlu düşünce ortaya koyan öğrenci oranı %40'a yakın çıkmıştır. Olumsuz kanaate sahip öğrenci oranı ise %34,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu maddeyle ilgili velilerin %74,6'sı olumlu düşünceye sahipken, olumsuz fikir beyan edenlerin oranı da %15'te kalmıştır. Velilerin, okulun öğrencilerle iletişim ve ilgilenme gibi konulardaki çalışmalarından memnun olduğu görülmektedir. Yine velilere "Okul idaresinin velilerle iletişimleri

beklentilerinize uygun mu?" sorusu yöneltilmiş ve katılımcıların %71,6'sı müspet cevap vermişlerdir.

İdareci ve öğretmenlerin öğrencilerin düşüncelerine, isteklerine, görüşlerine ve tercihlerine saygılı olma beklentilerinin karşılanma düzeyiyle ilgili katılımcıların orta düzeyde olumlu düşünceye sahip oldukları görülmüştür. Maddeyle ilgili öğrencilerin %36,1'i olumlu, %34,9'u olumsuz, %28,8'i de konuyla ilgili kararsız kalmıştır. Okulun öğrencilerin sorunlarıyla ilgilenmeyle ilgili çabasını yeterli bulmayan veli oranı %10,5, yeterli bulan veli oranı ise %73,1 olarak gerçekleşmiştir.

1. 4. 3. Öğrenme Ortamları ile İlgili Beklentilerin Karşılanma Düzeyi

Öğrencilerin eğitim ortamlarıyla ilgili beklentilerinin karşılanması düzeyiyle ilgili orta derecede algıya sahip oldukları görülmüştür. Maddeye ilişkin öğrencilerin genel olarak beklentilerinin karşılandığını düşünenlerin oranı %44,5 iken olumsuz düşüncede olanların oranı %29,3'te kalmıştır.

Meslek derslerinin niteliği (kalitesi), içeriğinin iyileştirilmesi ve meslek derslerinin sayısının azaltılmasıyla ilgili yapılan çalışmaların beklentilerini karşılandığını düşünen katılımcı oranı %40,2 iken olumsuz görüşte olanların oranı %32,6'da, kararsızların oranı ise %27,1'de kalmıştır. Okulda verilen din eğitiminin kalitesiyle ilgili velilerin %58,2'si olumlu düşüncedeysen, olumsuzların oranı %20,9 kararsızların oranı da %20,9 olarak gerçekleşmiştir. Mücahit'in yaptığı araştırmada meslek derslerinin dini duygu, düşünce ve davranışlarına etkisinin olumlu olduğunu düşünen öğrenci oranı %73'tür (2017, 80).

Meslek dersleri öğretmenlerinin yeterliliklerini, ders işleyiş yöntem ve tekniklerini beklentilerine uygun bulan öğrenci oranı %38,1 olumsuz düşünenlerin oranı %33,7'dir. Maddeyle ilgili veli beklentisinin karşılanma düzeyi %68,6 ile yüksek düzeyde gerçekleşmiştir. Meslek dersleri öğretmenlerinin ders işleme yöntemleri, öğrenciyle etkileşimleri, teknolojiyi kullanma durumları konusunda araştırmamızda elde edilen veriler ile Mücahit'in araştırması benzer sonuçlara (maddelere göre bazı değişiklikler olmakla beraber) sahiptir (2017, 86 vd.). Başka bir araştırmada da meslek dersleri öğretmenleri öğrencilere değer verme ve adil davranma konusunda kendilerini yeterli görürken, öğrencileri tanıma, gelişim özelliklerinin farkında olma ve empati kurma noktalarında daha az yeterli gördüklerini ifade etmişlerdir. Yine öğretmenler, ders anlatım tekniklerinin büyük çoğunlukla klasik yöntemlerin ötesine geçmediği, teknolojik imkânlardan yeterince yararlanmadıkları, kitap dışı materyal hazırlamadıklarını ifade etmişlerdir (Koç, 2009, 154 vd.). Veliler bu maddeye ilişkin daha olumlu bir algıya sahiptirler. Velilerin %62,7'si konuyla ilgili olumlu görüş bildirirken, olumsuz düşüncede olanların oranı %22,4'te kalmıştır. Yine meslek dersleri öğretmenlerinin öğrenci üzerindeki olumlu etkisini onaylayan veli oranı %71,7 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca velilere "Okul meslek dersi öğretmenlerinin sizinle iletişim ve etkileşimi beklentilerinize uygun mu?" sorusuna %62,7 oranında olumlu karşılık alınmıştır. Koç'un 2009'da yaptığı araştırmada meslek dersleri öğretmenleriyle ilgili "Özellikle aileleri ve toplumu eğitim sürecine katma konusunda yeterince duyarlı gözükmemektedir. Dersi destekleyecek eğitsel geziler ve ziyaretler düzenleme, mesleki amaçlı olarak öğrenci

evlerini ziyaret, meslek ve sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkilerde yeterli olmadıklarının farkındadırlar.” sonucuna ulaşmıştır (169).

Sosyal faaliyetler, sanat, teknoloji ve spor etkinlikleriyle ilgili yüksek düzeyde beklentileri olan öğrencilerin beklentilerine karşılık bulamadığı görülmektedir. Nitekim öğrencilerin %53,5'i okullarında bu alanlarda yeterli etkinlik düzenlenmediğini düşünmektedirler. Etkinlikleri yeterli bulanların oranı %25,8, kararsızların oranı %20,7 olarak gerçekleşmiştir. Velilerin görüşü daha olumlu olmakla beraber kararsızlar da dâhil edildiğinde olumsuz düşünenlerin oranı %58,2, olumlu düşünenlerin oranı ise %41,2 olarak gerçekleşmiştir. Her iki grubun yaklaşık aynı görüşe sahip olması, başta okul idarecileri olmak üzere sorumluların bu noktada daha çok gayret sarf etmeleri gerektiği gerçeğini ortaya koymaktadır.

Öğrencilerin ahlaki ve dini gelişimi ile ilgili düzenlenen ders dışı faaliyetlerle ilgili katılımcıların yarısına yakını olumsuz fikir beyan etmişlerdir. Kararsızlarla bu oran %75'e yaklaşmaktadır. Bu durum İmam-Hatipleri dini ve ahlaki gelişimleri için seçen öğrencilerin beklentilerinin karşılanması için muhataplarının daha çok gayret sarf etmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır. Öte yandan velilerin %70,2'si okulların öğrencilere dini, ahlaki katkılarıyla ilgili olumlu düşünceye sahiptir. Olumsuz düşünceye sahip veli oranı %15 iken kararsızların oranı da %14,9 olarak gerçekleşmiştir. Bu maddeyle ilgili öğrenci ve veli beklentilerinin karşılanma düzeyi arasında farklılık olduğu söylenebilir.

Velilerin %49,2'si öğrencisinin akademik başarısından memnunken memnun olmayanların oranı %25,4 kararsızların oranı da %25,4 olarak gerçekleşmiştir. Yine veliler meslek dersleri dışında, temel derslerle ilgili (Matematik, Edebiyat, Fizik vb.) öğrencilerine verilen eğitimin beklentilerini karşılama durumuna %70,2'yle olumlu cevap vermişlerdir.

1. 4. 4. Okulun Fiziki Durumuyla İlgili Beklentilerin Karşılanma Düzeyi

Sınıfların mevcudu, boya, aydınlatma, dolap vb. fiziki durumu ve akıllı tahta, internet gibi teknolojik alt yapısı ile ilgili beklentilerin karşıldığını düşünenlerin oranı %49'dur. Araştırma sırasında ziyaret edilen okullarda akıllı tahta ve internet bağlantısının olduğu, sınıfların genel olarak boya, aydınlatma ve askılık gibi eksikliklerinin bulunmadığı görülmüştür. Bu maddeyle ilgili olarak velilerin %58,2 olumlu, %28,4 olumsuz ve %13,4'ü de kararsız cevaplarını işaretlemişlerdir. Okulun fiziki yapısıyla ilgili beklentilerin öğrenciler için orta, velilerde ise yüksek düzeyde gerçekleştiği görülmüştür.

Okulun kütüphane, spor salonu, yemekhane ve kantin gibi imkânları ile ilgili yüksek beklentileri olan öğrencilerin bu beklentilerinin orta düzeyde karşıldığını görülmektedir. AİHL öğrencileri yemekhane, kütüphane gibi imkanların olmasını isterken PAİHL öğrencileri sunulan hizmetin iyileştirilmesi noktasında taleplerde bulunmuşlardır. Yine “Okulunuzun fen, dil ve bilgisayar laboratuvarları ile müzik odası gibi imkânları beklentilerinizi karşıldığını düşünüyor musunuz?” sorusuna öğrencilerin %56,2'si olumsuz cevap vermiştir. Bu oran kararsızlarla beraber %72'ye ulaşmaktadır.

Okulun temizliğiyle ilgili beklentilerinin karşıldığını düşünen öğrenci oranı %50 olarak gerçekleşmiştir. Olumsuz düşüncede olanlar %26,6'da kalmıştır.

Son olarak öğrencilere “İHL’de okumaktan memnun musunuz? “İyi ki İHL’ye gelmişim” diyebiliyor musunuz?” sorusuna öğrencilerin %52’si olumlu karşılık vermiştir. Okulda bulunmaktan memnun olanların oranı Korkmaz’ın araştırmasında %61’e yakın çıkmış (2013, 26), başka bir çalışmada ise memnuniyet düzeyi %65 olarak gerçekleşmiştir (Altıntaş, 2016, 72). Bu konuda velilerin memnuniyet oranı %74,7’dir. Memnun olmayanların oranı %13,5 iken kararsızların oranı %11,9 olarak gerçekleşmiştir.

Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesinde okumaktan memnun olma nedenleri ile ilgili yönelttiğimiz, birden fazla maddeyi işaretleme imkanlarının da olduğu, soruda işaretledikleri maddelerle ilgili frekans ve yüzdelik oranları aşağıda verilmiştir. Katılımcıların %61’ini oluşturan 366 kişi bu soruya cevap verirken, geri kalan %39 bu soruyu boş bırakmıştır.

Tablo 6: İHL’ye devam etmekten memnun olma nedenleri

Değişken	Öğrenci		Veli	
	F	%	F	%
İyi bir din eğitimi aldığım için	209	20,5	36	19,4
Diğer derslerle meslek derslerini bir arada alabildiğim için	208	20,4	45	24,2
Giyim tarzım konusunda herhangi bir şekilde sosyal baskıya maruz kalmayacağımı düşündüğüm için	84	8,2	27	14,5
İbadetlerimi yerine getirme noktasında (Namaz kılabilme) daha iyi ortamı olduğu için	251	24,6	45	24,2
Arkadaşlık ortamı güzel olduğu için	260	25,5	31	16,7
Diğer	7	0,7	2	1,1
Toplam	1019	100,0	186	100,0

Not: F sayısı örneklem hacmini geçer. Birden fazla işaretlemeye izin verilmiştir.

Memnuniyet nedenleri açısından öğrenci ve velilerde benzer sonuçlar çıkmıştır. Altındaş’ın araştırmasında dini eğitimin %66,5’le ilk sırada, arkadaşlık ortamının güzel olması da %43,8’le ikinci sırada zikredilmiştir (2019, 45). Altıntaş’ın araştırmasında memnuniyet sebebi olarak normal lise derslerine ek olarak dini içerikli dersler görmek (%75,7), İmam- Hatip ya da müftü gibi din hizmetlerinde görev yapma arzusu ise (%11,2) ikinci sırada gelmiştir. Bunu cemiyette saygı-sevgi ve itibar gören bir kimse olmak takip etmiştir (2016, 73).

2. Sonuç ve Öneriler

İstanbul ili Pendik ilçesinde, 2018-2019 eğitim-öğretim yılının sonunda, üçü puanla öğrenci alan PAİHL beşi de AİHL olmak üzere toplam sekiz farklı İHL’de yapılan 323’ü kız, 275’i erkek toplam 598 öğrenci ve yine 36’sı bayan veli (anne) 31’i erkek velinin (baba) katıldığı bu araştırmanın, okulla ilgili genel, idareci ve öğretmenlerin öğrencilere yaklaşımı, öğrenme ortamları ve okulun fiziki durumuyla ilgili beklentileri ve tüm bu beklentilerin karşılanma düzeylerine ilişkin

yapılan çalışmada elde edilen verilerin değerlendirilmesi neticesinde ulaşılan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- 2016'dan sonra sayıları hızla artan ve bünyesinde farklı program türleri uygulayan PAİHL'ye yönelik akademik çalışmalar, araştırma süresince yapılan çalışmalarda, yeterli olmadığı görülmüştür. Bu alanda yeni araştırmalara ihtiyaç vardır.
- Okul tercih sürecinde öğrencilerin okullarıyla ilgili yeterli araştırma yapmadıkları göz önünde bulundurularak İmam-Hatip Liselerini tanıtıcı faaliyetlere daha çok yer verilmeli, özellikle ortaokul öğrencilerine bu okulları tanıtacak daha fazla etkinlik düzenlenmelidir.
- Okul seçiminde öğrencinin de rızasının alınması, öğrencilere verilmek istenen milli ve ahlaki değerleri benimsemelerine olumlu katkı sağlayacak, öğrencilerin okulu benimsemelerine yardımcı olacaktır. Nitekim İmam-Hatip Liselerini tercih etme nedenleri göz önünde bulundurulduğunda öğrenciler beklentilerinin orta, veliler ise yüksek düzeyde karşılandığını belirtmişlerdir. Bunda öğrencilerin önemli bir kısmının okullara veli, öğretmen veya arkadaş telkin ve tavsiyesiyle gelmiş olmalarının etkisinin olduğu düşünülmektedir.
- Katılımcılar İHL'nin kapatılması veya başka okullara dönüştürülmesi düşüncesini benimsememektedirler. Öğrenciler okulun eğitim kalitesini arttıracak tedbirlerin alınması gerektiğiyle ilgili isteklerini yüksek düzeyde dile getirmiş, mevcut çalışmaları yeterli görmediklerini belirtmişlerdir. Bu konuda veliler ise çoğunlukla beklentilerinin karşılandığı fikrini taşımaktadırlar. Buna göre nicel olarak sayıları artan okulların kalitesini daha da arttıracak çözümlerin hayata geçirilmesi gerekmektedir.
- İmam-Hatip Liseleri ile ilgili ön yargıları azaltacak faaliyetlerin yapılması ve okulların siyasi, ideolojik tartışmaların dışına çıkarılması noktasında yapılan çalışmaların öğrenci beklentilerini karşılamadığı görülmektedir. Bu konuda yetkililerin daha yoğun çaba göstermesi beklenmektedir. Bunun için yazılı, görsel ve dijital basın-yayın dâhil, sosyal medya ve internet imkânlarından yararlanılmalıdır. Okulları sanat, spor ve akademik başarılarıyla gündeme getirilmeli, siyasi ve ideolojik tartışmalara meydan verecek uygulamalardan hassasiyetle kaçınılmalıdır.
- Öğrenciler, idareci ve öğretmenlerin kendilerine daha fazla değer vermeleri, etkili iletişim kurmaları, adaletli olmaları, tercihlerine saygı duyma ve baskı kurmamaları noktasında yüksek derecede beklenti içerisindedirler. Öğrenciler bununla ilgili yapılan çalışmaların, beklentilerini karşılama düzeyini orta olarak ifade etmişlerdir. Öğrencinin birey olarak önemsendiği, fikirlerine değer verildiği gösterilmelidir. Öğrencide gerçekleştirilmek istenen dini, ahlaki ve milli değerlerle ilgili değişim ve gelişimler ikna yoluyla ve sevdirerek olmalı, baskı ve zorlayıcı yaklaşımlardan uzaklaşılmalıdır.
- Öğrenciler ders dışı faaliyetlere daha fazla zaman ayrılmasını beklemektedir. Okul idarelerinin ders dışı sosyal, sanat ve spor faaliyetleri düzenlemesi, tarih, kültür, sanat, teknoloji ve din temalı gezilere daha fazla yer verilmesi, farklı alanlarda atölyeler, laboratuvarlar ve uygulama ortamları hazırlamaları

beklenmektedir. Bunların gerçekleştirilmesi için kamu ve sivil toplum kuruluşları ile daha yoğun iş birliği yapılabilir.

- Öğrencilerin meslek derslerinin kalitesinin artırılması, içeriğinin değiştirilmesi, daha çok uygulamaya dayalı dersler olarak düzenlenmesi ve ezbere dayalı eğitimden vazgeçilmesi noktasında yüksek düzeyde beklentileri varken ders sayılarının düşürülmesiyle ilgili beklentileri daha düşük kalmıştır. Konuyla ilgili yapılan çalışmaların, beklentilerini karşılama düzeyini orta olarak ifade etmişlerdir. Bu bağlamda meslek derslerinin içeriği öğrenci ihtiyaçlarına uygun, öğrencilerin günlük hayatta karşılaştıkları sorun ve durumlara uygun pratik bilgiler içerecek ve onların dini yaşantılarına daha çok katkı sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.
- Meslek dersleri öğretmenlerinin yeterliliklerinin artırılması ve ders işleyiş öğretim yaklaşım ve yöntemlerinin değiştirilmesi noktasında öğrencilerin yüksek düzeyde beklentileri olduğu ve bu beklentinin de orta düzeyde karşılandığı düşüncesinde oldukları görülmüştür. Meslek dersleri öğretmenleri derslerini farklı öğretim teknik ve yöntemlerden istifade ederek teknolojiden de faydalanarak ders ortamlarını zenginleştirecek, öğrenci ilgisini çekebilecek tarzda işlemek için daha çok gayret etmelidirler.
- Öğrencilerin okul kıyafetleri ve telefon kullanımıyla ilgili uygulamaların değişmesi konusunda yüksek düzeyde beklentilere sahip oldukları görülmüştür. Bununla ilgili yapılan çalışmaların öğrencileri tatmin etmediği görülmüştür. Kıyafet ve telefon kullanımıyla ilgili uzman görüşlerinden de istifade edilerek makul çözümler yetkililerce üretilmelidir.
- Okulun fiziki durumu, teknolojik alt yapısı, bahçe ve yeşil alanları, spor salonu, dil odaları, laboratuvarları, konferans salonu, yemekhane, kantin ve kantin hizmetleri, kütüphanesi, müzik odası ve temizliğiyle ilgili öğrencilerin yüksek düzeyde beklentilerinin olduğu görülmüştür. Konuyla ilgili isteklerinin karşılanması için yapılan çalışmaların öğrencilerin beklentilerini orta düzeyde karşıladığı görülmüştür. PAİHL'nde genel anlamda bir sorun olarak karşımıza çıkmasa da AİHL'nin fiziki imkânları iyileştirilmelidir. Okulun bahçesi ve yeşil alanları daha çevreci şekilde düzenlenmeli, öğrencilerin dinlenebilecekleri şekilde tanzim edilmelidir. Kantinde sunulan hizmet kalitesi ve çeşitliliği artırılmalıdır. Tam gün eğitim yapan okullarda yemekhane ihtiyacı giderilmelidir. Okullardaki kütüphaneler zenginleştirilmeli ve kütüphaneye ulaşım kolaylaştırılmalıdır. Öğrenci ve veli toplantı salonları olmalı, mümkünse okulun ihtiyacına uygun konferans salonu, spor salonu ve müzik odası gibi alanlar olmalıdır. Yine öğrenci sağlığı açısından okulun temizliğine daha çok dikkat edilmelidir. Çağımızın gerekleri ve evrensel değerlere sahip bireylerin yetiştirilmesi ve kendilerini gerçekleştirmeleri farklı alanlarda tecrübelerle mümkün olacaktır ki okul öğrenme ortamlarının beden eğitimi, bilgisayar, müzik ve görsel sanatlar gibi alanlardan da faydalanmak suretiyle zenginleştirilmesi buna katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

Akseki, Ahmed Hamdi. "Din Tedrisatı ve Dinî Müesseseler Hakkında (Bir Rapor)". *Sebilürreşad* 12/101 (Nisan 1951), 19-20.

- Altıntaş, Erkan. *Öğrencilerde İmam-Hatip Lisesi Algısı (Batman Örneği)*. Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Altıntaş, İsa. *Amasya Örneğinde İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Beklenti ve Sorunları*. Amasya: Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Aşlamacı, İbrahim. *Paydaşlarına Göre İmam-Hatip Ortaokullarında Din Eğitimi*. İstanbul: DEM Yayınları, 2017.
- Aşlamacı, İbrahim-Eker, Emrah. "İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Okul Aidiyet ve Dinî Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Değerler Eğitimi Dergisi*, 14/32 (2016), 7-38.
- Bozan, İrfan. *Devlet ile Toplum Arasında Bir Okul İmam Hatip Liseleri Bir Kurum Diyanet İşleri Başkanlığı*. İstanbul: TESEV Yayınları, 2007.
- Can, Abdullah. *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2017.
- Çalışkanoğlu, Şahin. *İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Sorun ve Beklentileri (Çorum Örneği)*. Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Çelik, Ömer Faruk. *Katsayı Uygulamasının Kaldırılması Sonrasında İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Davranış, Tutum ve Özellikleri (Gaziantep Örneği)*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Çınar, Fatih. "İmam Hatip Liselerinden Beklentiler". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11/60 (2018), 1243-1259.
- Dündar, Fatma Gonca. *Çocuklarını İmam Hatip Lisesine Gönderen Anne Babaların İmam Hatip Liselerini Tercih Nedenleri ve Beklentileri (Yozgat İli Örneği)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Eskicumalı, Ahmet-Eroğlu, Erol. "Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Eğitim Düzeyleri ile Çocukların Problem Çözme Yetenekleri Arasındaki İlişki". *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1/1 (2001), 165-189.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Bilim Kitap Kırtasiye, 1986.
- Karateke, Tuncay. *İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Sorun ve Beklentileri (Batman İli Örneği)*. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Kocaman, Fatma. *Hekimlerde Mobbing ve Öfke*. İstanbul: Yalın Yayıncılık, 2019.
- Koç, Ahmet. "İmam Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Yeterlikleri Üzerine Bir Araştırma". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13 (2009), 131-174.
- Korkmaz, Mehmet. "İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Bu Okulu Tercih Süreçleri". *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/16 (2013), 7-40.
- Kuşcu, Turan Bilge. *Velilerin Çocuklarını İmam-Hatip Liselerine Gönderme Nedenleri ve Beklentileri (Gaziantep-İslahiye Örneği)*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- MEBSGB, Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. "Milli Eğitim İstatistikleri (Örgün Eğitim 2018-2019)". Erişim 23 Nisan 2020.

https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_09/30102730_meb_istatistikl_eri_orgun_egitim_2018_2019.pdf

- Mücahit, Mustafa. "Öğrencilerin Gözüyle İmam Hatip Lisesi Meslek Dersleri ve Meslek Dersleri Öğretmenleri (Sivas İli Örneği)". *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 41/1 (2017), 73-99.
- Öcal, Mustafa. *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2017.
- Özdemir, Şuayip-Karateke, Tuncay. "Öğrencilerin İmam Hatip Liselerini Tercih Etme Nedenleri (Elazığ Örneği)". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 45 (2018), 5-33.
- Özensel, Ertan vd. *Türkiye'de İmam Hatip Liseleri ve İmam Hatipliler Algısı*. Türkiye İmam-Hatipliler Vakfı (TİMAV), 2012. <http://timav.org.tr/wp-content/uploads/2016/03/T%C3%BCrkiyede-%C4%B0mam-Hatip-Liseleri-ve-%C4%B0mam-Hatipliler-Alg%C4%B1s%C4%B1-Kamuoyu-Ara%C5%9Fta%C4%B1rmas%C4%B1.pdf>
- Terlemez, Vedat. *İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin İmam Hatiplilik Algısı ve Deneyimlerinin İncelenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Ünsür, Ahmet. *Kuruluşundan Günümüze İmam Hatip Liseleri*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005.
- Zengin, Zeki Salih. "Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun Hazırlanmasından Sonraki İlk Dönemde Uygulanışı ve Din Eğitimi". *Dini Araştırmalar* 5/13 (2002), 81-106.
- Zengin, Zeki Salih. *Medreseden Darülfünuna Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi*. İstanbul: Maarif Mektepleri Yayınları, 2019.
- Zengin, Zeki Salih. "Medreseden Mektebe Geçiş Sürecinde Din Görevlilerinin Yetiştirilmesi". *Geleceğin İnşasında İmam Hatip Okulları*. ed. İlhan Erdem vd. 13-28. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları, 2017.